

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

В.о. завідувача кафедри

_____ О. О. Лаврентьєва

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний №

« ____ » _____ 2024 р.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗВО
У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Магістерська робота

студентки групи: _____ ЗОПНм-23
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: _____ магістр

спеціальності: Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)

Коваленко-Сорокіної Світлани Григорівни
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: _____ кандидат педагогічних наук,
доцент Щербина С. М.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	7
1.1. Формування естетичної культури здобувача освіти як актуальна проблема.....	7
1.2. Педагогічні умови формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.....	19
Висновки розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇЇ ПОЛПШЕННЯ.....	32
2.1. Вивчення стану проблеми у практиці закладу вищої освіти.....	32
2.2. Презентація робочої програми варіативної навчальної дисципліни з формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.....	41
Висновки до другого розділу.....	52
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку українського суспільства спрямовано на розв'язання актуальних проблем становлення особистості та формування її громадянської свідомості, здатності сприймати, розуміти та примножувати цінності духовної культури. У їх вирішенні суттєве місце належить питанням, пов'язаним із залученням учнівської молоді до світу прекрасного, набуттям нею досвіду творчого освоєння та використання естетичних цінностей. Звідси пріоритетного характеру набувають завдання ефективної організації роботи класного керівника щодо формування естетичної культури учнів, використання на практиці найважливіших форм і засобів впливу на естетичну свідомість і поведінку учнів.

В сучасних умовах функціонування культуротворчих процесів в системі освіти наявні суперечності: між суспільними вимогами до активності, ініціативності молоді та недостатньою участю сучасної школи у створенні умов для її виявлення; між необхідністю збагачення змісту естетичних цінностей учнів навчальних закладів та обмеженістю їх використання у процесі діяльності.

Питанням естетичного виховання учнівської і студентської молоді приділена належна увага державних нормативних документах: Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті [27], Законі України «Про освіту» [37], «Про вищу освіту» [38], Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [18] та ін.

Питання естетичного виховання учнів є предметом наукових досліджень у галузі філософії, культурології, соціології, психології та педагогіки.

У своїх дослідженнях вітчизняні психологи (Г. Балл [1], І. Бех [2], І. Зязюн [14] та ін.) доводять, що формування естетичної культури є важливою психологічною умовою самореалізації художньо-творчого потенціалу особистості.

Вітчизняні вчені-педагоги (О. Дем'янчук [9], Л. Кириченко [15], С. Лісова [24], Г. Шевченко [57] та ін.) у своїх наукових доробках окреслили історичні

аспекти становлення теорії та практики формування естетичної культури молоді в Україні, висвітлили питання взаємозв'язку естетичного виховання здобувачів освіти з їх духовним розвитком, зазначили важливість використання різних видів мистецтва у формуванні естетичних інтересів, смаків, ідеалів, розвитку естетичного досвіду та культури учнівської та студентської молоді, залучення їх до різних видів мистецтва. Результати досліджень науковців засвідчують важливість системного вирішення питань формування естетичної культури здобувачів освіти, використання задля цього освітньо-виховного потенціалу навчально-пізнавальної, культурно-масової роботи, що здійснюється у закладах освіти різного рівня. Академік НАПН України Г. Шевченко зазначає: «освіта в новому столітті повинна відповідати духовним потребам людини, сприяти виробленню особистої філософії і власної системи цінностей людини, виховувати смак до літератури, музики і мистецтва...» [, с.17].

Реалізації завдань естетичного виховання у підготовці майбутнього вчителя, формуванню естетичної культури педагога приділено належну увагу у наукових доробках вітчизняних дослідників, як-от: С. Вітвицька [6], С. Клименченко [16], О. Красовський [20], В. Папушина [32], В. Томашевський [51] та ін.

Пошук найбільш ефективних шляхів розв'язання окресленої проблеми зумовив необхідність підвищення ефективності фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти та вплинув на вибір теми магістерського дослідження: **«Формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки».**

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки та вивченні практичного досвіду реалізації окресленої проблеми.

Завдання дослідження:

– з'ясувати сутність понять «культура», «естетика», «естетична культура» у науковій літературі;

- обґрунтувати педагогічні умови формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки;
- вивчити стан проблеми формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки у практиці роботи закладу вищої освіти;
- підготувати методичні рекомендації щодо формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Об’єкт дослідження – процес формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Для розв’язання поставлених завдань застосовувались такі **методи**:

- теоретичне вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми дослідження задля з’ясування сутності понять: «культура», «естетика», «естетична культура»;
- теоретичний аналіз науково-методичної літератури щодо виділення педагогічних умов формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки;
- вивчення стану проблеми формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки;
- емпіричні – спостереження, опитування викладачів щодо формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки, анкетування студентів з метою виявлення початкового рівня сформованості естетичної культури;
- статистичні – методи математичної обробки та кількісного аналізу отриманих даних.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальшого формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Наукова новизна полягає у розкритті шляхів покращення формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки, вивченні

досвіду Криворізького державного педагогічного університету у визначеному напрямі та розробці і представленні до вивчення варіативної дисципліни «Мистецтво і професія: естетичний вимір фахової діяльності» з метою формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Джерельну базу дослідження становлять:

– державні документи якими визначено необхідність формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки: Національній доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті [27], Законі України «Про освіту» [37], «Про вищу освіту» [38], Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [18] та ін.;

– інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру (вітчизняні науково-періодичні видання, які містять публікації, що висвітлюють проблему дослідження).

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження було висвітлено на засіданнях кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету та обговорено на регіональному науково-практичному семінарі на тему : «Неперервна освіта у контексті глобалізаційних змін: Шляхи подолання контраверсійності» (25 травня 2023 р. м. Кривий Ріг).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 62 найменування. Загальний обсяг роботи складає 60 сторінок, із них 54 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. Формування естетичної культури здобувача освіти як актуальна проблема

У сучасному світі, що характеризується динамічними змінами та зростанням соціокультурних викликів, постулюється гіпотеза про те, що саме естетичний універсалізм може слугувати основою для формування загальнокультурної освітньої парадигми майбутнього. Цей світогляд, що ґрунтується на ідеях інтеграції культурного надбання людства, здатний забезпечити гармонійний розвиток освіти, орієнтованої на цінності, які поєднують інтелектуальний, емоційний та духовний аспекти особистості.

Особливе місце в цьому контексті посідає мистецтво, яке завдяки своїй універсальності та впливовості має унікальний потенціал у формуванні багатогранної особистості. Мистецтво не лише збагачує інтелектуальну сферу, але й активно впливає на підсвідомість, стимулюючи розвиток емоційно-почуттєвого світу, формуючи вольову сферу та закладаючи основи естетичної свідомості. Завдяки своїм виразним і символічним можливостям воно здатне виховувати в індивіда естетичні почуття, естетичну культуру та високі моральні якості.

Перш ніж розкрити сутність поняття «естетична культура» зазначимо, що у короткому термінологічному словнику з української та зарубіжної культури поняття «культура» розгляється як «міра реалізації творчого початку людини. Саме розвиток людини є головною функцією культури». Також «культура» трактується як «форма організації діяльності людей і їх життя, уміння спілкуватись, визначати матеріальні й духовні цінності» [19, с. 130].

В «Українському педагогічному словнику» тлумачено *культуру* як

«сукупність різного роду надбань, які відображують історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності; культура є показником духовного життя суспільства, що містить у собі, по-перше, рівень освіти, по-друге, виховання, не оминаючи увагою ті осередки, які забезпечують функціонування всіх складових, а також рівень оволодіння певною галуззю знань або діяльності, це – образ людини, який формується в процесі життєдіяльності, а також – результат накопиченого людством досвіду» [8, с. 182].

Реалізація цілісного підходу до формування естетичної культури студентів у контексті сучасної гуманітарно-педагогічної парадигми вимагає не лише збереження традиційного монопредметного викладання мистецьких дисциплін, але й активного пошуку нових шляхів інтеграції предметів художньо-естетичного циклу. Це передбачає розробку стратегій для зміцнення міжпредметних і міжгалузевих зв'язків, які можуть посилити ефективність професійної освіти загалом.

Такий підхід спрямований на створення синергетичного освітнього простору, де дисципліни взаємодіють і доповнюють одна одну, формуючи у студентів глибше розуміння мистецтва як інтегративного феномену культури. Прогнозування можливостей інтеграції дозволяє не лише підвищити якість естетичного виховання, але й сприяє розвитку комплексного мислення, яке є критично важливим для підготовки фахівців у сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Таким чином, інтегративний підхід до викладання художньо-естетичних дисциплін стає ключовим фактором у формуванні естетичної культури майбутніх спеціалістів, забезпечуючи не лише розвиток їхньої творчої уяви, але й формування цілісного світогляду та етичних орієнтирів.

Самі терміни «естетика», «естетичний» походять від грецького слова *aisthetikos* – «почуттєвий», «чуттєво стриманий». Вперше німецький теоретик мистецтва А. Баумгартен у своїй праці «Естетика», яка була надрукована в 1750 році, вжив цей термін, а також запропонував використати слово «естетика» як

назву науки про прекрасне.

Протягом багатьох століть *естетика* виступала і як «наука про прекрасне», і як «наука про досконале», і як «наука про закони розвитку мистецтва». Сьогодні «естетика» позначає: з одного боку, філософську науку, що вивчає суть і форми прекрасного в художній творчості, природі, житті, вивчає закони розвитку мистецтва, особливості художньої творчості; з другого боку, красу, художність чого-небудь; з третього боку, систему поглядів на мистецтво.

У становленні всібічно розвиненої особистості, чутливої до краси, гармонії велика роль належить естетичному вихованню. Саме педагогічну діяльність, що спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси вважають *естетичним вихованням*.

Складовою частиною виховного процесу виступає естетичне виховання, яке безпосередньо спрямованого на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах людської діяльності. Розвиок в людині гуманістичних якостей, інтересів, любові до життя в його різноманітних проявах здійснюється завдяки естетичному вихованню.

Художня література, музика, художнє мистецтво, театральне мистецтво, кіно, природа, естетика навчальних приміщень, зовнішній вигляд викладачів та студентівів, взаємини між учнями є ефективними *засобами естетичного виховання*.

Метою естетичного виховання є формування високого рівня естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності.

Головними завданнями естетичного виховання є:

- формування естетичних понять, поглядів, переконань, уміння розуміти прекрасне і правильно його оцінювати;
- формування естетичних почуттів, уміння отримувати насолоду від сприймання прекрасного в навколишній дійсності та мистецтві;

– формування прагнення до створення прекрасного в житті та мистецтві через розвиток власних творчих здібностей

Джерелами прекрасного є музика, образотворче мистецтво, література, кіно, театр, архітектура тощо. Так, музика відображає дійсність за допомогою мелодії, інтонації, тембру, що значно впливає на емоційно-почуттєву сферу людини, її поведінку. Література є важливим засобом розвитку інтелекту особистості, а слово – головний виразник естетики в літературі.

Н. Волкова під *«естетичною культурою»* розуміє сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреба вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу» [7, с.122].

Д. Мазоха, Н. Опанасенко зазначають, що *«естетична культура»* розглядається в тісному зв'язку з естетичним розвитком особистості, формуванням здатності перетворювати світ за законами краси» [25, с.130].

Н. Мойсеюк визначає *естетичну культуру* «як здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагненні й умінні будувати своє життя за законами краси» [26, с.428].

Н. Мойсеюк вважає, що *компонентами естетичної культури* є *«естетичне сприймання»* (здатність виділяти в мистецтві і житті естетичні якості та переживати естетичні почуття), *естетичні почуття* (емоційні стани, що зумовлені оцінним ставленням особи до явищ дійсності і мистецтва), *естетичні потреби* (потреби у спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, потреби в естетичних переживаннях), *естетичні смаки* (здатність оцінювати витвори мистецтва), *естетичні ідеали* (уявлення особистості про досконалу красу в природі, суспільстві); *художні уміння* (здібності в галузі мистецтва)» [26, с.428].

Точку зору Н. Мойсеюк поділяє М. Фіцула і додає, що компоненти естетичної культури «визначають зміст і завдання естетичного виховання студентів» [26, с. 274]. Вчені разом наголошують, що в процесі естетичного виховання формується естетична культура, тому естетичне виховання майбутніх фахівців у закладі вищої освіти має здійснюватися через

використання духовно-культурного потенціалу всіх навчальних дисциплін, які вивчаються. Першочергове місце серед них займає естетика – наука про загальні закономірності художнього осмислення людиною дійсності, про сутність і форми відображення дійсності, перетворення життя за законами краси, про роль мистецтва у розвитку суспільства.

О. Степанов і М. Фіцула стверджують, що естетичне виховання зорієнтоване на формування естетичної свідомості та естетичної поведінки особистості.

На думку науковців, *«естетична свідомість – одна з форм суспільної свідомості, що реалізується через художньо-емоційне освоєння дійсності у формі естетичних почуттів, переживань, оцінок, смаків, ідеалів»* [46, с. 425].

Структурними компонентами естетичної свідомості є:

- естетичні сприйняття (здатність виділяти в мистецтві і житті естетичні якості, образи і переживати естетичні почуття);
- естетичні почуття (почуття насолоди);
- естетичні оцінки (судження) (ставлення людини до явища чи предмета);
- естетичні смаки (емоційно-оцінне ставлення до предмета прекрасного);
- естетичний ідеал (своєрідний зразок, що відображає уявлення про красу, її критерії).

О. Степанов, М. Фіцула характеризують кожен компонент. На їх думку, *«естетичні почуття є особливими почуттями насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне у навколишній дійсності і творах мистецтва. Естетичний смак є здатністю людини правильно оцінювати прекрасне, відокремлювати справді прекрасне від потворного. Естетичний ідеал – уявлення людини про прекрасне в абсолютному його вираженні»* [46, с. 425].

О. Дем'янчук надає велике значення естетичному інтересу як *«структурний елемент естетичного ставлення до об'єктів та явищ навколишньої дійсності, який має загальний характер, і тому відіграє важливу роль у формуванні світосприйняття»* [9, с.12].

Поділяючи позицію дослідників, можна стверджувати, що естетичний інтерес являє собою специфічне ставлення особистості до навколишнього світу, зумовлене активним прагненням опанувати конкретні естетичні об'єкти або залучитися до певного виду творчої діяльності. Він виступає важливим компонентом внутрішнього світу людини, що спонукає до глибшого пізнання й осмислення явищ краси.

У структурі інтересів особистості естетичний інтерес посідає ключове місце, адже поєднує пізнавальну, емоційну та творчу складові. Цей інтерес не лише сприяє кращому розумінню предмета зацікавлення, але й підкреслює значущість процесів сприйняття, пізнання та створення краси для гармонійного розвитку людини. Саме через естетичний інтерес особистість розкриває свої творчі потенціали, формуючи здатність до естетичного сприйняття і створення прекрасного.

Узагальнюючи погляди науковців, можна дійти висновку, що *естетична культура* є системою сформованих у людини естетичних знань, смаків і здібностей, які забезпечують здатність сприймати явища дійсності й твори мистецтва крізь призму краси, усвідомлювати потребу у внесенні прекрасного в навколишній світ, а також берегти й примножувати природну гармонію. Естетична культура виступає не лише показником духовного розвитку особистості, а й фундаментом для її цілісного світоглядного й морального становлення.

Рівень сформованості естетичної культури особистості проявляється у розвитку всіх складових естетичної свідомості, таких як почуття, погляди, переживання, смаки, потреби та ідеали, а також у здатності до активної перетворюючої діяльності в мистецтві, праці, побуті та міжособистісних стосунках. Гармонійний розвиток цих компонентів забезпечує цілісне вираження естетичної культури людини, сприяючи її особистісному зростанню, культурній самореалізації та інтеграції в соціокультурний простір.

На всіх рівнях естетична культура знаходить своє відображення через здатність особистості відчувати, створювати та поширювати естетичні цінності.

Вона виконує інтеграційну функцію, сприяючи єдності людини з природним і соціальним середовищем, а також забезпечуючи її внутрішню гармонію. Завдяки цьому естетична культура стає фундаментом для формування духовного світу особистості, допомагає розвивати здатність сприймати та цінувати красу, а також створювати нові естетичні форми у різних видах діяльності, від побутової до професійної. Особливо це актуально в умовах сучасного суспільства, яке потребує особистостей із розвиненим естетичним почуттям і здатністю творити гармонійне середовище.

Науковці, які досліджують проблеми естетичної культури, наголошують, що процес її формування є багатоступеневим і складається з певних *етапів*. На початковому етапі відбувається формування базового рівня естетичного сприйняття та чуттєвості, що є основою для подальшого розвитку естетичних смаків, поглядів та ідеалів. Наступні етапи зосереджені на розширенні естетичних знань, удосконаленні творчих здібностей і реалізації естетичних потреб особистості. Кінцевою метою цього процесу є формування гармонійної, духовно багатой особистості, здатної до усвідомленого й активного внесення естетичних цінностей у своє життя та життя оточуючих.

Перший етап, так званий *передестетичний*, пов'язується з раннім дитинством до 3-х років, коли відбувається формування базових психічних механізмів естетичного відображення. У цей період виникають первинні елементи естетичного світу дитини, які стають основою для подальшого розвитку її естетичної свідомості. Цей етап є вирішальним для закладання чутливості до гармонії, кольору, форми та звуків.

Другий етап, або власне *естетичний*, охоплює вік від 3-х до 7 років. Цей період характеризується домінуванням синкретичної художньо-ігрової діяльності, яка стає центральною у житті дитини. Основною фігурою в естетичному досвіді стає людина, яка сприймається значно складніше, ніж на попередньому етапі. У цей час активно формуються глибинні компоненти індивідуальної естетичної культури, які в майбутньому лише доповнюються та розвиваються.

Третій етап зазвичай пов'язують із початком навчання дитини в загальноосвітній школі. У цей період переважає пізнавальна діяльність, а формування естетичної свідомості здійснюється на теоретичному рівні. Завдяки впливу навчального середовища дитина починає усвідомлювати естетичні закони та правила, розширюючи своє розуміння прекрасного через взаємодію з мистецтвом, літературою та іншими видами творчості.

Четвертий етап відповідає періоду переходу до юності, коли провідною стає ціннісно-орієнтаційна діяльність. У цей час молода людина активно шукає сенс і зміст життя, самостійно формулює свої ідеали та прагнення. Саме на цьому етапі інтенсивно розвиваються естетична свідомість і самосвідомість, що дозволяє особистості гармонізувати внутрішній світ і визначити власні естетичні орієнтири.

Останній, п'ятий етап характеризується переходом до практично-перетворювальної діяльності, яка охоплює всі сфери життя людини: від професійної діяльності до соціальної взаємодії. У цей період особистість стає творцем і хранителем естетичних цінностей, водночас виконуючи роль вихователя як для себе, так і для інших. Здатність гармонійно поєднувати споглядання прекрасного зі створенням нового визначає її динамізм і цілісність. Саме на цьому етапі формується зріла естетична культура, яка дозволяє людині не лише насолоджуватися красою, але й активно впливати на її примноження у навколишньому світі.

У процесі естетичного виховання важливо навчити здобувачів освіти розуміти й сприймати красу. Спостерігаючи прекрасне, людина не може залишатися байдужою, вона переживає, вчиться розрізняти справді красиве і потворне.

Сформовані естетичні смаки та естетичний ідеал і розвинена здатність оцінювати прекрасне, дають людині змогу зрозуміти суть прекрасного.

Музика, образотворче мистецтво, література забезпечують здобувачам освіти елементарні знання і навички практичної творчості, естетичної поведінки.

Сприймаючи прекрасне, аналізуючи побачене, порівнюючи з відомим і баченим раніше, особистість дає йому певну оцінку. Рівень такого естетичного мислення залежить від розумового виховання, вміння здійснювати мислительні операції.

Поряд із розвитком естетичного сприймання, прищепленням естетичних смаків у процесі естетичного виховання у здобувачів освіти формують естетичне ставлення до навколишньої дійсності. Людина повинна не лише милуватися красою природи чи пам'ятками культури, а й берегти і захищати їх.

Важливе значення має виховання у здобувачів освіти *естетики поведінки*, яку обумовлює сформована естетична свідомість. В українському педагогічному словнику зазначено, що «естетики поведінки – риси прекрасного у вчинках і діях людини; в її ставленні до праці й суспільства, в її магнерах і вигляді, у формі спілкування з людьми»[7, с. 119].

Красиві вчинки, гарна постава, гарні манери, акуратність в одязі, уміння естетично виявляти свої емоції, уміння культурно повродитися – ознаки естетичної поведінки.

Формування естетичної поведінки здобувачів освіти має здійснюватися постійно, цілеспрямовано, щоденно через розкриття краси праці, яким є для них навчання, через ознайомлення з творчістю українських художників, композиторів, через народну пісню, через оволодіння красою рідної мови, через милування красою рідного краю, його природою

Беручи до уваги вищеназвані підходи, під *естетичною культурою* ми будемо розуміти сформованість у людини естетичних знань, інтересів, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, наявність потреби вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу.

На підставі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження нами визначено *компоненти естетичної культури*, як-от: змістовий, інтелектуальний, емоційний, вольовий.

Основу естетичної культури складають естетичні процеси, що дають

людині естетично неповторну та індивідуальну насолоду – *змістовий компонент*.

Інтелектуальний компонент естетичної культури ґрунтується на акті естетичного пізнання, під його впливом значно активізуються розумові процеси, а будь-яка діяльність стає більш цілеспрямованою і продуктивною. В основі інтелектуального компонента естетичної культури лежать естетичні знання, які здобуваються активною розумовою діяльністю.

Емоційний компонент характеризує гамму відчуттів, що супроводжують процес звернення до об'єкту й обумовлюють вибірково спрямованість на нього.

Вольовий компонент зумовлює прагнення особистості включатися в активні форми творчої діяльності і суттєво впливати на характер її проходження.

Необхідно зауважити, що усі компоненти естетичної культури в освітньому процесі ЗВО реалізуються в системі та єдності.

Виходячи з багатокомпонентної структури естетичної культури нами визначено критерії, показники сформованості естетичної культури і подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

**Критерії та показники сформованості естетичної культури
здобувачів освіти**

<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
Змістовий	<ul style="list-style-type: none"> – обізнаність у естетичних поняттях («краса», «потворність», «закони краси» тощо); – предметність естетичного інтересу: природа, праця, мистецтво, стосунки, думка, ідея, теорія; – спосіб діяльність, як джерело інтересу; – широта й різноманітність інтересів;
Інтелектуальний	– цілісне сприйняття естетичного об'єкта, що проявляється в умінні співвіднести загальне й одиничне, побачити за

	<p>частковістю принцип;</p> <ul style="list-style-type: none"> – вибіркоче ставлення до естетичних цінностей і естетичної дійсності, уміння оцінити їх з точки зору прекрасного чи потворного; – прояв індивідуальності у виборі естетичних цінностей;
Емоційний	<ul style="list-style-type: none"> – естетична активність; – особистісна спрямованість; – естетичний відгук на запропоновану естетичну цінність; – захопленість процесом естетичної діяльності; – естетична вразливість, що проявляється у певних вимогах до результатів діяльності, які мають відповідати естетичному виміру;
Вольовий	<ul style="list-style-type: none"> – стійкість, стабільність, дієвість, сила естетичного інтересу, зосередженість на об'єкті інтересу, наявність стрижневого естетичного інтересу, динамічність

За яскравістю прояву тих чи інших показників можна виділити три рівні сформованості естетичної культури здобувачів освіти: низький, середній, високий.

Низький рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти характеризується відсутністю здатності особистості до повноцінного сприйняття, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагненні й умінні будувати своє життя за законами краси. Він характерний для здобувачів освіти, у яких дуже слабо проявляються показники естетичної активності, майже всі вони на низькому рівні. Здобувачі освіти мають окремі побутові уявлення про естетичні поняття, естетику. Їх коло естетичних інтересів, як правило, вузьке, нестійке, поверхневе, позбавлене стрижневого інтересу. Ці студенти не можуть довго зосереджуватися на об'єкті інтересу, не вміють цілісно сприймати естетичні об'єкти, до результатів своєї діяльності естетичних вимірів не пред'являють. У них відсутнє захоплення процесом

естетичної діяльності, а оцінка вартості естетичного об'єкту відбувається на основі інтуїтивних уявлень про нього.

Середній рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти характеризується не завжди наявною здатністю особистості до повноцінного сприйняття, не завжди правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, не постійному прагненні й умінні будувати своє життя за законами краси. Він характерний для здобувачів освіти з аморфними естетичними інтересами, що мають тенденцію до розвитку в широкі інтереси або в стрижневий інтерес до певного естетичного об'єкту. У цих здобувачів освіти яскравіше проявляється й інтенсивніше формується індивідуальність у виборі естетичних цінностей, уміння оцінити їх з точки зору прекрасного чи потворного. Як об'єкт інтересу в них виступає переважно мистецтво, природа, у меншій мірі – праця й стосунки. Здобувачі вміють цілісно сприймати естетичний об'єкт, емоційно оцінити його, захопитися ним, але часто ситуативно, їм бракує зосередженості й сили у прояві естетичних інтересів й естетичної вразливості.

Високий рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти характеризується здатністю особистості до повноцінного сприйняття, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагненні й умінні будувати своє життя за законами краси. Для таких здобувачів освіти характерна естетична чуйність, зосередженість у процесі естетичної діяльності й вразливість, відносно високий рівень узагальнень і здатності до цілісного сприйняття естетичних цінностей, естетична активність. Їх естетичні інтереси різноманітні, дійові, різнобічні, але у них вирізняються стрижневі інтереси, які їх найбільше захоплюють. Здобувачі освіти знають й вміють оцінити різноманітні об'єкти – мистецтво, природу, працю, діяльність, стосунки й ідеї та теорії з точки зору їх естетичної вартості, вибірково й вимогливо ставляться до процесу діяльності, яку намагаються побудувати за естетичними вимірами, проявляють індивідуальність у виборі естетичних цінностей.

Узагальнюючи зазначимо, що рівень сформованості естетичної культури

виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (поглядів, переживань, почуттів, смаків, потреб, ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті, людських взаєминах.

1.2. Педагогічні умови формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки

З давніх часів вчитель постає як носій універсальних знань, взірць мовленнєвої досконалості та естетичної культури. Ця роль вимагає від педагогів високого рівня культурної компетентності та здатності до естетичного впливу на своїх учнів. Як зауважує В. Папушина, «у підготовці сучасного вчителя у закладах вищої освіти залишаються невирішеними проблеми, пов'язані із застарілими методиками та технологіями навчання, які не сприяють формуванню естетичної культури майбутніх педагогів у процесі їхньої професійної підготовки» [33].

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема формування естетичної культури студентів закладів вищої освіти набуває особливої актуальності. Цьому сприяють вимоги полікультурного громадянського суспільства, нові стандарти вищої освіти України, державна концепція Нової української школи, а також умови ринку праці. Важливе значення у цьому контексті мають ідеї людиноцентризму, педагогіки партнерства та суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачами й студентами. Всі ці чинники обумовлюють необхідність модернізації підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів.

Формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки потребує науково обґрунтованого підходу до визначення педагогічних умов, які б забезпечували ефективність цього процесу. Зокрема, це стосується інтеграції сучасних освітніх технологій, активізації культурно-мистецької діяльності, створення сприятливого середовища для розвитку естетичних смаків та цінностей. Таким чином, вирішення цієї проблеми є важливим завданням

сучасної педагогічної науки та практики, спрямованим на підготовку висококваліфікованих педагогів, здатних формувати гармонійну, естетично свідому особистість.

Перш ніж визначити педагогічні умови формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки з'ясуємо сутність поняття «умова».

У великому тлумачному словнику сучасної української мови визначають «умову» як: 1) «обставину, від якої що-небудь залежить; 2) вимогу, яка висувається однією із сторін, що домовляються; 3) усну або письмову згоду про що-небудь; 4) правила, встановлені у певній галузі життя, діяльності; 5) обставину, в якій здійснюється що-небудь» [5, с. 1404].

Виходячи з цього, педагогічні умови формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки – це сукупність вихідних вимог, обставини процесу навчання, котрі є результатом відбору, конструювання і застосування елементів змісту, форм, методів і засобів навчання для досягнення мети, поставленої у дослідженні.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки передбачає дотримання наступних педагогічних умов, як-от: оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та спрямування їх на формування естетичної культури; поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення та творчу самореалізацію; усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти та грамотний відбір форм, методів та засобів її формування в позааудиторній роботі; естетизація оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища; створення ситуації успіху кожному здобувачу освіти та комфортного освітнього середовища.

Розкриємо кожен з педагогічних умов формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки.

Умова 1. Оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та спрямування їх на формування естетичної культури.

Як зазначає В. Папушина завдання концепції формування естетичної культури студентів ЗВО у системі фахової підготовки полягає «у переосмисленні змісту освіти на користь зростання міжпредметної інтеграції, переходу до цілісних поєднань підходів, принципів, методик у процесі самовдосконалення та творчої самореалізації майбутніх учителів» [33].

Заміна застарілих змісту, структури, методик, технологій навчання шляхом спрямування їх на формування естетичної культури передбачає зростання міжпредметної інтеграції знань, важливість переходу від знань фактів до універсальних компетентностей як цілісних поєднань підходів, методів, принципів, ідей.

Однією із складових сучасної підготовки майбутнього вчителя є формування на основі ґрунтовних знань та різнобічних компетентностей його естетичної культури. Впровадження особистісно зорієнтованого підходу в освіті, забезпечення формування універсальних компетентностей, запровадження принципів студентоцентризму та педагогіки партнерства передбачає створення в закладі вищої освіти атмосфери гармонійного навчання, яке сприятиме не тільки якісній підготовці фахівця, а й формуванню його естетичної культури.

Формуванню загальних та спеціальних компетентностей майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки сприяє інтеграція через міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків, тематичне планування за принципом одночасного проходження подібних тем з різних навчальних дисциплін, а також розробка нових навчальних курсів, що об'єднують у собі інформацію із різних навчальних дисциплін.

Окрім міжпредметної інтеграції необхідно також здійснювати тематичну інтеграцію навчання, яка передбачає відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем.

Умова 2. Поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення та творчу самореалізацію.

Організація освітнього процесу у закладах вищої освіти передбачає комплексний підхід, що поєднує аудиторну та позааудиторну роботу. Традиційні форми навчання, такі як лекції, семінари, практичні заняття (лабораторні роботи та практикуми), самостійна аудиторна робота студентів, консультації, курсове і дипломне проектування, а також різноманітні види практик, залишаються базовими компонентами освітнього процесу. Однак сучасні вимоги до якості освіти дедалі частіше звертають увагу не лише на використання цих форм, а й на їх оновлення та модернізацію.

Лекція залишається одним із ключових методів навчання, який забезпечує систематичний аналіз великого обсягу інформації. У сучасній практиці дедалі більшого поширення набувають активні лекції, які сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та значно активізують пізнавальну діяльність студентів. Дослідники, зокрема А. Алексюк та Т. Туркот, виділяють кілька типів активних лекцій, серед яких:

- Проблемні лекції, орієнтовані на аналіз і вирішення конкретних проблем, що стимулюють аналітичне мислення та пошук рішень.
- Візуалізовані лекції, які застосовують візуальні засоби для підвищення зрозумілості та запам'ятовування матеріалу.
- Консультаційні лекції, що зосереджуються на індивідуальній підтримці студентів.
- Бінарні лекції, які комбінують різні формати для забезпечення гнучкості та адаптивності.

Семінари також розвиваються відповідно до нових підходів в освіті. Традиційні семінари зазвичай базуються на доповідях, дискусіях та моделі «запитання-відповідь». Інноваційні семінари, навпаки, використовують дидактичні ігри, дебати, науково-практичні конференції та захист проєктів. Такі форми організації занять сприяють розвитку критичного мислення, аналітичних

здібностей та самостійності студентів.

Як підкреслює С. Щербина, «інноваційні форми навчання створюють освітнє середовище, яке сприяє розвитку здобувачів освіти як активних суб'єктів навчального процесу. Вони формують здатність до самостійної роботи з інформацією, розвивають творчі й аналітичні навички, відкритість до нових ідей, критичне мислення, а також уміння знаходити й оцінювати альтернативні варіанти дій» [58, с. 528].

Інноваційні технології навчання зосереджені на активізації розумової та практичної діяльності студентів, орієнтуючись на осмислення, самостійне здобуття знань і їх застосування. Вони передбачають діалог і взаємодію між викладачем і студентом, що сприяє відкритому обміну думками та підвищенню пізнавальної активності. До таких технологій належать:

- Технологія особистісно орієнтованого навчання, яка враховує індивідуальні особливості, цінності й інтереси студента, сприяючи його розвитку та самореалізації.
- Технологія колективного навчання, що реалізується у формі роботи малих груп, де відповідальність за пізнавальний процес розподіляється між здобувачами освіти.
- Технологія розвитку критичного мислення, спрямована на формування вміння аналізувати інформацію, виділяти проблеми, доводити власну думку та аргументувати її.
- Інтерактивна технологія навчання, яка забезпечує комфортні умови для навчання, сприяючи підвищенню інтелектуальної активності та впевненості студентів у своїх силах.
- Проектна технологія навчання, що стимулює самостійне здобуття знань через створення практично значущих продуктів, базуючись на реальному досвіді студентів.

Таким чином, модернізація традиційних форм навчання та впровадження інноваційних технологій забезпечують формування у студентів не лише теоретичних знань, але й навичок самостійної діяльності, критичного мислення

та творчої самореалізації, що відповідає вимогам сучасного суспільства та ринку праці.

Умова 3. Усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти та грамотний відбір форм, методів та засобів її формування у позааудиторній роботі.

У Положенні про куратора академічної групи Криворізького державного педагогічного університету зазначено, що «завданням куратора є соціальний і педагогічний супровід студентів в їх навчальній та пізнавальній діяльності, сприяння реалізації передбачених Законом України «Про вищу освіту» прав та обов'язків студентів, їх гармонійному розвитку, розкриттю творчих здібностей, формуванню організаторських навичок, розвитку студентського самоврядування на рівні академічної групи» [39].

Куратор здійснює свою діяльність відповідно до основних завдань вищої школи, серед яких є «створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів; збереження та примноження моральних, культурних наукових цінностей і досягнень суспільства; виконання вимог Державного стандарту вищої освіти, підготовку студентів до подальшої фахової діяльності» [39].

Завданням куратора групи щодо формування естетичної культури здобувачів освіти є розвиток їх естетичних почуттів, розвиток естетичного смаку; формування образного мислення; розвиток художніх здібностей, емоціональної сфери, фантазії та уявлення; вироблення естетичного ставлення до дійсності і формування готовності творити прекрасне, вносити красу у оточуючу дійсність.

Тож усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти є надзвичайно важливим та передбачає систему позааудиторної роботи й грамотний відбір форм, методів та засобів формування естетичної культури здобувачів освіти. Система позааудиторної роботи щодо формування естетичної культури здобувачів освіти – це комплекс заходів, використанням яких досягаються конкретні цілі та завдання, саме формування

естетичної культури здобувачів освіти.

Зміст роботи куратора групи щодо формування естетичної культури здобувачів освіти реалізується через *різні форми роботи*:

- словесні (збори, доповіді, бесіди, диспути, мистецькі вечори, конференції, зустрічі та ін.);
- практичні (походи в кіно, театр, вистави; екскурсії, спартакіади, олімпіади, конкурси тощо);
- наочні (діяльність університетських музеїв, виставок, тематичні стенди та ін.).

Усі форми роботи щодо формування естетичної культури здобувачів освіти взаємозв'язані, доповнюють і збагачують одна одну.

Формування естетичної культури студентів закладів вищої освіти є складним і багатогранним процесом, що вимагає застосування різноманітних засобів і методів. Поряд із бесідами, лекціями, диспутами, тематичними вечорами та заходами у форматі «питання-відповідь» на естетичну тематику, значну роль відіграють інші специфічні засоби впливу, які сприяють розвитку естетичних почуттів і смаків, а також формуванню гармонійної особистості.

а) Твори образотворчого мистецтва та організація конференцій з цієї тематики (наприклад, «Українське образотворче мистецтво», «Шедеври світового образотворчого мистецтва», «Мистецтво і життя») є потужним інструментом естетичного виховання. Спостереження картин або скульптур, що відображають життя людини чи природи, не лише розвиває здатність до сприйняття прекрасного, а й стимулює фантазію, уяву й аналітичне мислення. Під час взаємодії з мистецькими творами студенти не тільки бачать зображене, але й «домальовують» його у своїй уяві, створюючи нові образи та характери, що розширює їхній естетичний досвід.

б) Музика, як мистецтво, що впливає на емоційно-чуттєву сферу за допомогою мелодії, інтонації та тембру, є важливим компонентом естетичного виховання. Організація музичних вечорів і ранків, присвячених життю та творчості видатних композиторів і виконавців (наприклад, «Пісні про

Батьківщину», «Музика українських композиторів», «Музика ХХІ століття»), сприяє розвитку емоційної чутливості та формуванню естетичних смаків студентів.

в) Художня література, у якій головним засобом вираження естетики є слово, відіграє виняткову роль у формуванні естетичної свідомості. Як зазначав К. Ушинський, літературне слово має подвійну художню силу, поєднуючи образність і понятійність. Література сприяє розвитку інтелектуального потенціалу студентів, формуючи їхнє вміння аналізувати, розуміти та цінувати прекрасне.

г) Театр, кіно, телебачення, естрада, цирк є синтетичними видами мистецтва, що поєднують у собі елементи літератури, музики, образотворчого мистецтва та танцю. Вони дозволяють студентам зануритися в багатовимірний світ краси, сприймати її комплексно, розвиваючи уяву, емоційність і естетичне сприйняття.

д) Природа із її гармонією кольорів, звуків і форм також є важливим джерелом естетичного виховання. Відвідування ботанічних садів, заповідників чи інших природних ландшафтів сприяє формуванню естетичного ставлення до навколишнього світу та розвитку екологічної свідомості. Участь у конкурсах, виступах агітбригад допомагає підкреслити красу природи, а також виховати відповідальне ставлення до її збереження.

е) Факти та події суспільного життя, героїчні вчинки людей, їхні духовні й моральні якості, краса взаємин повинні стати об'єктом обговорення зі студентами. Це сприяє формуванню ціннісних орієнтацій та підвищує моральну й естетичну чутливість.

є) Оформлення побуту, залучення студентів до створення естетично привабливого середовища в аудиторіях, гуртожитках тощо сприяє розвитку практичних навичок і формуванню гармонійного естетичного простору.

ж) Етнографічні та фольклорні експедиції дозволяють студентам безпосередньо ознайомитися з національною культурною спадщиною, збагачуючи їхній світогляд і естетичні уподобання.

з) Проведення обрядових свят надає студентам можливість осягнути багатство рідної культури, засвоїти її традиції, ознайомитися зі шедеврами літератури, музики та народного мистецтва.

і) Праця, її естетика та результати, що відображають творчий підхід, є важливим елементом естетичного виховання. У процесі роботи студенти здобувають навички й уміння, які дозволяють їм не лише оцінювати естетичну складову продуктів праці, але й виявляти себе як творчих особистостей.

Таким чином, формування естетичної культури студентів закладів вищої освіти має здійснюватися комплексно, із залученням різноманітних засобів і методів, які гармонійно поєднують традиційні та інноваційні підходи.

Правильне планування та організація куратором групи позааудиторної роботи з формування естетичної культури здобувачів освіти забезпечує не лише здобуття певних теоретичних знань з конкретних видів мистецтва, а й набуття відповідних практичних умінь та навичок, розвиток мистецьких здібностей.

Умова 4. Естетизація оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища.

Формування естетичної культури студентів ЗВО здійснюється комплексом засобів. Необхідно зазначити, що велике значення має матеріальна база ЗВО, декоративне оформлення приміщень, благоустрій території оформлення навчальних кабінетів та лабораторій, коридорів, бібліотеки, інших приміщень, безліч квітів, дзеркала, білосніжні скатерки в ідальні, ідеальна чистота в приміщеннях.

Естетизація навколишнього середовища є важливим чинником у формуванні гармонійної особистості, адже вона впливає як на зовнішні, так і на внутрішні аспекти життєдіяльності здобувачів освіти. Цей процес можна розглядати у двох основних вимірах. Перший аспект пов'язаний із зовнішньою формою естетизації, яка охоплює облаштування приміщень, оформлення інтер'єру, освітлення, декорування стін і вікон, а також створення естетично привабливого зовнішнього вигляду освітніх просторів. Другий аспект

стосується внутрішнього змісту, який передбачає формування соціально-педагогічного середовища, наповненого творчим компонентом, акцентом на створення та сприйняття нового і прекрасного.

У науковій літературі виділяють два напрями естетизації освітнього простору: естетику предметного середовища та естетику соціально-педагогічного середовища.

- Естетика предметного середовища включає елементи, які сприяють реалізації художньо-творчих здібностей здобувачів освіти: це сучасний дизайн інтер'єрів закладів освіти, мистецькі галереї, художні майстерні, пришкольні ділянки, розташування живих рослин із врахуванням їхніх декоративних властивостей, оформлення акваріумів тощо. Таке середовище стимулює естетичне сприйняття і надихає студентів на творчі пошуки.
- Естетика соціально-педагогічного середовища базується на принципах педагогіки співпраці, краси міжособистісних взаємин, щирості, радості за успіхи інших і педагогічного оптимізму. Вона передбачає створення умов, у яких кожна людина відчуває себе творцем, здатним до самореалізації та внесення прекрасного у світ.

Особливо важливу роль у формуванні естетичної культури відіграє емоційна атмосфера освітнього процесу, яка, за дослідженнями Н. Волкової, Н. Мойсеюк та інших, є однією з ключових передумов успішності вирішення освітніх завдань. Така атмосфера визначається позитивним настроєм, увагою викладача до студентів і їхньою взаємодією один з одним. Відкрите й підтримуюче середовище сприяє розвитку естетичних почуттів, формуванню креативності та здатності до самовираження.

Негативний психологічний клімат у колективі, навпаки, викликає конфлікти, закріплює негативні емоції та значно знижує ефективність освітнього процесу, що негативно позначається на формуванні естетичної культури. У той час домінування позитивних емоцій, відчуття успіху та віра викладача у можливості студентів створюють сприятливі умови для їхнього

творчого розвитку.

Американський психолог К. Роджерс підкреслював, що для забезпечення сприятливої атмосфери в освітньому процесі викладач повинен:

- Демонструвати повагу й довіру до студентів на всіх етапах навчання.
- Допомогати їм у формулюванні та досягненні особистих і колективних цілей.
- Бути чуйним до емоційного стану студентів та готовим надати підтримку.
- Активно брати участь у педагогічній взаємодії.

Позитивна атмосфера є сукупністю стійких соціально-психологічних відносин у колективі, які впливають на самопочуття студентів, розкриття їхнього потенціалу та особистісного розвитку. Вона стимулює вільний обмін думками й ідеями, дозволяючи кожному учаснику освітнього процесу висловлювати власну точку зору без страху критики чи помилок. Така атмосфера сприяє не лише ефективному засвоєнню знань, але й гармонійному формуванню естетичної культури, необхідної для становлення особистості в сучасному суспільстві.

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренко приділяє велику увагу педагогічній сумісності учасників освітнього процесу і визначає її як «максимальне поєднання параметрів двох або кількох людей, що спілкуються у процесі певної (навчальної або виховної) діяльності. Основою педагогічної сумісності є узгодженість їхніх дій, рухів, вчинків, емоційності, спрямованості потреб»[7, с. 278]. Дослідник наголошує, що психологічна сумісність має велике значення для групової діяльності, коли чітко розподіляються ролі і функції між виконавцями спільної роботи і кожен з них доповнює іншого.

В освітньому процесі слід дбати про педагогічну взаємодію педагога і учнів, організацію творчої діяльності, товариські відношення, співпрацю як сумісну діяльність викладача і студентів, на основі їх творчої взаємодії та товариських відношень.

Естетичне виховання має здійснюватися під час міжособистісної взаємодії здобувачів між собою, студентів і викладачів та кураторів як в освітньому

процесі, так і в позааудиторний час. Естетичне виховання здійснюється в побуті, на відпочинку, в спільній трудовій діяльності.

Задля ефективного здійснення естетичного виховання викладачі і куратори мають використовувати різні способи і засоби, зокрема, естетичний потенціал навчальних дисциплін, створення естетичних ситуацій, які глибше знайомлять здобувачів освіти з творами мистецтва. Під час ознайомлення здобувачів освіти з творами мистецтва спонукати їх до обговорень, висловлення своїх поглядів, почуттів, думок.

Викладачі мають подбати про те, щоб гуманізувати освітній процес, углядіти в кожному здобувачу освіти – яскраву, неординарну особистість і допомогти їй розкрити свої творчі здібності і таланти, виявити поважне ставлення до студента як людини та особистості.

Основними компонентами структури педагогічного процесу, побудованого на принципах взаємодії, співробітництві та співтворчості є: діяльність викладача, діяльність здобувача освіти та педагогічна взаємодія між учасниками освітнього процесу.

Результатом педагогічної взаємодії викладача і здобувачів освіти виступає спів-розуміння, спів-дії, спів-оцінки, що забезпечує просування студента, розвиток в нього понять та уявлень, поглядів та переконань, практичних умінь та навичок. Суб'єкт – суб'єктна взаємодія передбачає обмін знаннями, вміннями, інтересами й ціннісними орієнтирами і ґрунтується на принципах гуманізації, культуровідповідності, інтеграції, визнання власної цінності та цінності іншої особистості у спілкуванні та діяльності.

Висновки до розділу 1

Естетичне виховання як процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності, зданості до творчого самовиявлення особистості набуває особливої актуальності в умовах

кроскультурності глобалізованого світу.

Метою естетичного виховання є формування високого рівня естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності.

Під *естетичною культурою* ми розуміємо сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреба вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу. Естетична культура взаємопов'язана із загальною культурою, розглядається в тісному зв'язку з естетичним розвитком особистості, формуванням здатності перетворювати світ за законами краси.

Теоретичний розгляд проблеми формування естетичної культури студентів ЗВО в системі фахової підготовки дозволив з'ясувати, що цей процес буде здійснюватися ефективно при дотриманні *педагогічних умов*, як-от: оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та спрямування їх на формування естетичної культури; поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення і творчу самореалізацію; усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти та грамотний відбір форм, методів та засобів її формування у позааудиторній роботі; естетизація оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища; створення ситуації успіху кожному здобувачу освіти та комфортного освітнього середовища.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇЇ ПОЛІПШЕННЯ

2.1. Вивчення стану проблеми у практиці закладу вищої освіти

З метою вивчення стану проблеми формування естетичної культури студентів закладів вищої освіти у системі фахової підготовки у практиці закладу вищої освіти нами була проведена дослідницька робота.

У дослідницькій роботі брали участь студенти природничого факультету, групи ФК – 21, спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура), загальною кількістю 28 осіб, а також викладачі університету, які викладають у студентів цієї групи різні навчальні дисципліни (12 осіб).

На початку дослідницької роботи перед нами постали наступні *завдання*:

1. Провести опитування серед викладачі університету, які викладають у студентів цієї групи різні навчальні дисципліни (12 осіб) з метою з'ясування їх ставлення до формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

2. Провести анкетування серед студентів гр. ФК – 21 з метою виявлення рівня сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

З метою з'ясування ставлення викладачів університету, які викладають у студентів цієї групи різні навчальні дисципліни, до формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки нами було проведено опитування.

Викладачам університету було запропоновано дати відповіді на наступні запитання:

1. Чи дбаєте Ви під час викладання навчальних дисциплін про формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки?

2. Які форми організації освітнього процесу є найбільш вдалим для вас щодо формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки?

3. Чи використовуєте ви інноваційні педагогічні технології задля формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки?

4. Чи погоджуєтеся ви з твердженням про те, що формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки буде ефективним при дотриманні педагогічних умов, як-от: оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та спрямування їх на формування естетичної культури; поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення і творчу самореалізацію; усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти та грамотний відбір форм, методів та засобів її формування у позааудиторній роботі; естетизація оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища; створення ситуації успіху кожному здобувачу освіти та комфортного освітнього середовища.

Одержані результати опитування викладачів університету на перше запитання дозволяють зробити висновок про те, що переважна більшість (96,0 % від опитаних) дійсно дбають про формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки. Результати опитування викладачі університету, які вони викладають навчальні дисципліни у групі ФК – 21, а також аналіз освітньо-професійної програми (2021 р.) за якою відбувається підготовка майбутніх учителів фізичної культури: рівня вищої освіти – перший (бакалаврський); ступеня вищої освіти – бакалавр; галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка; спеціальності – 014 Середня освіта; предметної спеціальності 014.11 Фізична культура; додаткової спеціалізації – спортивний туризм; свідчать про те, що задля підготовки майбутніх фахівців пропонується до вивчення чимало навчальних дисциплін, серед них: «Основи медичних знань та безпека життєдіяльності», «Основи теорії здоров'я і здорового способу життя», «Адаптивна фізична культура» та інші, можливості яких дозволяють під час

організації освітнього процесу подбати про розвиток у студентів естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності. Викладачі зазначили, що вони намагаються здійснювати систематичний цілеспрямований вплив на особистість, орієнтований на формування її естетичних ідеалів, смаків і потреб, на вироблення здатності сприймати, переживати й оцінювати прекрасне у природі, житті, мистецтві і праці, на пробудження і розвиток її творчих здібностей і непримиренності до всього потворного і нікчемного в житті й діяльності.

Одержані результати опитування викладачів університету на друге запитання дозволяють стверджувати, що, на думку викладачів університету, які вони викладають навчальні дисципліни у групі ФК – 21, ефективними формами організації освітнього процесу щодо формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки є проведення лекційних та практичних занять, залучення студентів до проходження різного роду онлайн-курсів, вебінарів з неформальної освіти.

Одержані результати опитування викладачів університету на третє запитання дозволяють стверджувати, що вони (89,0% від опитаних) усвідомлюють доцільність використання інноваційних педагогічних технологій задля формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, але здійснюють це епізодично, час від часу, більше намагаються поєднувати традиційні форми, методи навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення і творчу самореалізацію.

Одержані результати опитування викладачів університету на четверте запитання дозволяють стверджувати, що вони (100,0% від опитаних) повністю згодні з тим, що дотримання визначених педагогічних умов дійсно сприяє ефективному формуванню естетичної культури студентів у системі фахової підготовки. Викладачі університету, які вони викладають навчальні дисципліни у групі ФК – 21 зазначили також, що вони також постійно піклуються про оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та

спрямування їх на формування естетичної культури; поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення і творчу самореалізацію; естетизацію оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища; створення ситуації успіху кожному здобувачу освіти та комфортного освітнього середовища. Також викладачі університету зазначили, що лише спільними зусиллями, у співпраці з куратором групи процес формування естетичної культури здобувачів освіти є більш результативним. Поєднання зусиль викладачів під час аудиторної та позааудиторної роботи з формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки має свій позитивний результат, особливо за умови грамотного відбору форм, методів та засобів формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

З метою виявлення рівня сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки нами було проведено анкетування куратора групи задля вивчення його ставлення до формування естетичної культури здобувачів освіти та анкетування здобувачів освіти.

Анкета щодо формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки

№ п/п	Анкета для куратора групи Питання:	Бали		
		Відповідь А 10 балів	Відповідь Б 5 балів	Відповідь В 0 балів
1	Чи помічаєте ви у студентів своєї групи любов і дбайливе ставлення до культури і мистецтва? а) так, практично у всіх; б) в деяких; в) майже ні в кому.			
2	Чи часто зі студентами кураторські години проводяться у формі екскурсій? а) досить часто; б) іноді; в) дуже рідко.			

3	<p>Чи успішно студенти здійснюють виклад матеріалу, в яких основна частина відводиться опису краси, мистецтва?</p> <p>а) в цілому успішно; б) окремі студенти справляються погано; в) багато студентів не справляються із завданням.</p>			
4	<p>Чи пробували студенти відображати свої враження про художню культуру (кіно, театр, виставки, екскурсії) у віршах, оповіданнях, малюнках, виробах?</p> <p>а) так, більшість студентів займається подібною творчістю; б) деякі студенти захоплюються цим; в) практично ніхто не пробував.</p>			
5	<p>Чи активно студенти беруть участь в обговоренні художніх творів, які читають?</p> <p>а) так, студенти мають свою думку і прагнуть висловити її; б) більшість активно, але є і незацікавлені; в) лише небагато беруть участь в обговоренні.</p>			
6	<p>Чи охоче студенти заучують напам'ять вірші і розповідають їх?</p> <p>а) охоче, розповідають виразно, емоційно; б) комусь це подобається, комусь ні; в) розповідають тільки заради виконання прохання.</p>			
7	<p>Чи люблять студенти співати (як хором, так і індивідуально)?</p> <p>а) люблять і часто співають; б) є деякі студенти, які захоплюються співом; в) любові до співу не спостерігається.</p>			
8	<p>Чи проводяться зі студентами екскурсії в музеї, виставкові зали, картинні галереї?</p> <p>а) так, регулярно; б) час від часу; в) вкрай рідко.</p>			
9	<p>Чи організовуються зі студентами походи в театр?</p> <p>а) організовуються регулярно; б) організовуються епізодично; в) ні, не організовуються.</p>			

10	Чи обговорюють студенти з вами побачені кіно-, відео- і телефільми? а) охоче обговорюють; б) іноді, якщо щось особливо їм сподобалося; в) ні, не обговорюють.			
	Результат (кількість набраних балів):			

Опрацювання анкети: кількість набраних балів від 75 до 100 свідчить про високий рівень ставлення куратора групи до формування естетичної культури здобувачів освіти; кількість набраних балів від 50 – 70 балів свідчить про середній рівень ставлення куратора групи до формування естетичної культури здобувачів освіти; кількість балів менше 50 свідчить про низький рівень ставлення куратора групи до формування естетичної культури здобувачів освіти.

Одержані результати анкетування свідчать про середній рівень ставлення куратора групи до формування естетичної культури здобувачів освіти гр. ФК–21.

За допомогою підготовленої нами анкети також було виявлено рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки. Яскравість прояву основних критеріїв сформованості естетичної культури здобувачів освіти, таких як: естетична свідомість, естетичні почуття, естетичне сприймання, естетичний смак, естетичний ідеал, естетичний інтерес дозволило виявити рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки.

Анкета виявлення рівня сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки

№ п/ п	Анкета для здобувачів освіти Питання:	Бали		
		Відповідь А 10 балів	Відповідь Б 5 балів	Відповідь В 0 балів
1	Звертаєш ти під час екскурсії увагу на красу (архітектури, картин, вистав тощо)? а) так, звертаю;			

	б) іноді помічаю; в) ні, ніколи.			
2	Чи подобається тобі читати описи образів (персонажів, будинків, архітектури) в книгах? а) подобається; б) дивлячись який опис; в) ні, завжди їх пропускаю.			
3	Чи відноситься література до числа твоїх уподобань? а) так; б) не знаю; в) ні, я взагалі не люблю читати.			
4	Писав ти коли-небудь вірші? а) так, я часто пишу вірші; б) пробував, але не дуже виходить; в) ні, ніколи.			
5	Чи є у тебе улюблені письменники і поети? а) звичайно, є; б) якщо добре подумати, то можна назвати; в) не замислювався; напевно, немає.			
6	Як ти оцінюєш свої пізнання в області класичної музики? а) я знаю багатьох композиторів і люблю їх твори; б) дещо знаю, але не дуже добре в цьому розбираюся; в) я взагалі не цікавлюся класичною музикою.			
7	Чи любиш ти малювати і чи добре ти малюєш? а) люблю, малюю добре; б) люблю, але хотілося б уміти малювати краще; в) ні, малювання не для мене.			
8	Відвідуєш ти який-небудь гурток, факультатив, пов'язаний з мистецтвом ? а) відвідую; б) немає, але дуже хочу; в) не відвідую і не хочу.			
9	Чи подобається тобі ходити в театр і дивитися різні спектаклі? а) дуже подобається;			

	б) залежить від спектаклю; в) ні, не подобається.			
10	Чи знаєш ти різні напрямки в образотворчому мистецтві, віддаєш чи перевагу якомусь напрямку або конкретному художнику? а) так, я досить багато знаю про це, в мене є улюблені художники; б) мені подобаються деякі роботи художників, але я слабо в цьому розбираюсь; в) я не цікавлюся образотворчим мистецтвом.			
	Результат (кількість набраних балів):			

Опрацювання анкети: кількість набраних балів від 75 до 100 свідчить про високий рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки; кількість набраних балів від 50 – 70 балів свідчить про середній рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки; кількість балів менше 50 свідчить про низький рівень сформованості естетичної культури здобувачів освіти в процесі фахової підготовки, є тривожною ознакою і говорить про те, що необхідно приділяти більше уваги формуванню естетичної культури здобувачів освіти.

Аналіз одержаних результатів анкетування дозволив виявити початковий рівень сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки. Отримані результати наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Початковий рівень сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки

Рівень сформованості естетичної культури студентів у системі (гр. ФК – 21)	Одержані результати (у %)
Низький	35,4
Середній	48,2

Високий	16,4
---------	------

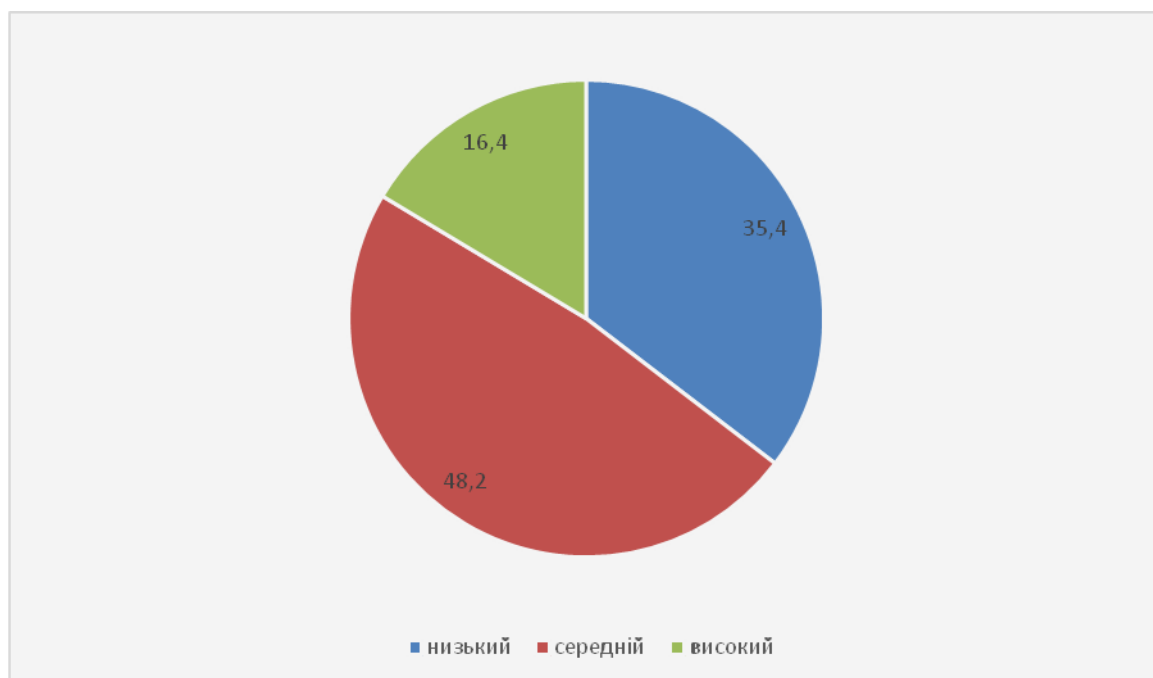


Рис. 2.1. Рівні сформованості естетичної культури студентів (у %)

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що високий рівень сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки виявили 16,4% респондентів; середній рівень сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки виявили 48,2% респондентів; низький рівень сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки виявили 35,4% респондентів. Таким чином, у студентів четвертого курсу – майбутніх учителів фізичної культури переважають середній та низький рівні сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

Отже, проведена дослідницька робота, що передбачала вивчення початкового рівня сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, дозволяє стверджувати, що процес підготовки у закладі вищої освіти, на наш погляд, потребує певних змін в оновленні змісту педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у системі

університетської освіти (впровадження нових спецкурсів, удосконалення виробничих педагогічних практик).

2.2. Презентація робочої програми варіативної навчальної дисципліни з формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки

З метою формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки нами була розроблена програма варіативної навчальної дисципліни «Мистецтво і професія: естетичний вимір фахової діяльності». Передбачено, що навчальна дисципліна (дисципліна за вибором) складається з чотирьох модулів, які охоплюють теоретичні, практичні та проєктні аспекти формування естетичної культури:

Основні модулі навчальної дисципліни:

Модуль 1. Теоретичні основи естетики у професійній діяльності.

Тема 1.1. Поняття естетики: історичний розвиток і сучасні тенденції.

Тема 1.2. Естетика як наука про красу, гармонію та мистецтво.

Тема 1.3. Зв'язок естетики з професійною культурою.

Модуль 2. Мистецтво у формуванні професійної ідентичності.

Тема 2.1. Роль мистецтва у розвитку особистісних і професійних якостей.

Тема 2.2. Естетичне виховання як елемент професійної підготовки.

Тема 2.3. Вплив різних видів мистецтва (музика, живопис, література) на формування естетичної культури.

Модуль 3. Естетика професійного середовища.

Тема 3.1. Естетика робочого місця: організація гармонійного простору.

Тема 3.2. Етика та естетика у комунікаціях.

Тема 3.3. Естетичне сприйняття професійних продуктів і послуг.

Модуль 4. Практичні аспекти естетичного виміру

Тема 4.1. Використання мистецьких методик у професійній діяльності.

Тема 4.2. Інтеграція естетичних підходів у вирішення професійних

завдань.

Тема 4.3. Розробка власних проектів із застосуванням естетичних принципів.

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: Мистецтво і професія: естетичний вимір фахової діяльності

Статус: вибіркова

Мова навчання: українська

Форма здобуття освіти	Курс	Семест	Загальний обсяг (кредити / години)	Розподіл годин						Форма семестрового контролю	
				Аудиторні заняття							Самостійна робота
				Разом	Лекції	Семинарські	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні		
Денна	1	2	3/90	90	18		18			54	Залік
Заочна	1	2	3/90	90	6		6			78	Залік

Пояснювальна записка

Сучасна система освіти спрямована на підготовку конкурентоспроможних фахівців, які здатні діяти творчо та відповідально у своїй професійній діяльності. Естетична культура є важливою складовою професійної компетентності, оскільки сприяє розвитку гармонійної особистості, підвищенню якості професійного середовища та ефективності комунікації. Інтеграція мистецьких підходів у фахову підготовку дозволяє студентам опанувати нові способи самовираження, розвивати творчі здібності та посилювати емоційний інтелект. Навчальна дисципліна також відповідає викликам сучасної освіти, зокрема потребі виховувати естетично освічених спеціалістів, здатних до інтеграції естетичних цінностей у різні аспекти професійної діяльності.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів здатності

інтегрувати естетичні цінності та підходи у професійну діяльність, розвивати естетичну свідомість і культуру, що сприятиме їхньому професійному та особистісному розвитку

Основні завдання :

- знайомити студентів із базовими теоретичними поняттями естетики та їх зв'язком із професійною діяльністю;
- розвинути здатність до естетичного аналізу явищ у професійному середовищі;
- навчити інтегрувати елементи мистецтва у фахові процеси;
- формувати естетичні компетентності для підвищення якості професійної діяльності;
- розкрити значення естетичного виховання для розвитку професійної культури.

Очікувані результати навчання. Після завершення вивчення варіативної дисципліни здобувачі освіти мають:

- оволодіти теоретичними знаннями з естетики та її зв'язком із професійною діяльністю;
- здобудути навички естетичного аналізу професійних процесів і середовища;
- навчитися застосовувати мистецькі підходи у вирішенні професійних завдань;
- підвищити рівень естетичної культури як складової професійної компетентності.

Передбачено використання таких **методів навчання**, як-от: лекції – дискусії; практичні заняття з аналізу мистецьких творів у контексті професійної діяльності; тренінги з розвитку естетичної свідомості; проєктна діяльність (індивідуальні або групові проєкти); мистецькі майстер-класи.

Під час *поточного контролю знань* передбачено залучення здобувачів освіти до написання есе, підготовки презентацій, виконання практичних завдань, участь у дискусіях. Під час *модульного контролю знань* передбачено

тестування за матеріалами лекцій та аналіз кейсів. Підсумковий контроль передбачає підготовку проєкта або творчої роботи на тему естетичного виміру у фаховій діяльності або захист проєкту «Естетичний вимір моєї професійної діяльності» (10 хвилинна презентація з рефлексією).

Передбачено використання таких **форм навчання**, як-от: *фронтальна* (реалізована у процесі проблемного чи пояснювально-ілюстративного викладу матеріалу, виконання практичних чи творчих завдань); *групова* (реалізована у процесі використання словесних чи практичних методів навчальної роботи); *індивідуальна* (реалізована у процесі частково-пошукового методу навчальної роботи, зокрема й під час виконання самостійних завдань). Кращому засвоєнню навчального матеріалу сприяє використання **технологій**: *проєктного навчання* (за результатами творчого виконання проєкту на індивідуальну обрану тематику, в рамках проблематики навчальної дисципліни, підготовки презентації); *модульного навчання* (структурування навчального матеріалу задля його максимально повного засвоєння, супроводження обов'язковими блоками завдань, контроль навчальних досягнень); *дистанційного навчання* (широкий доступ до освітніх ресурсів, гранично опосередкована роль викладача та самостійна й автономна роль студента).

Пояснювально-ілюстративний метод спирається на використання під час візуалізованої лекції мультимедійних презентацій в умовах дистанційного навчання на платформі Zoom у формі веб-конференцій. Застосування проблемно-пошукового методу спрямоване на ознайомлення здобувачів із наявною у мережі Інтернет джерельною базою.

Структура навчальної дисципліни

Назви блоків і тем	Кількість годин							
	денна форма здобуття освіти				заочна форма здобуття освіти			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	пр	сп		л	пр	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Блок 1. Теоретичні основи естетики у професійній діяльності								
Тема 1.1. Естетика і професійна культура	6	2	–	4	10	2	–	8
Тема 1.2. Аналіз естетичних аспектів професійного середовища	8	2	2	4	8	–	–	8
Кейси: роль естетики у різних професіях	6	–	2	4	2	–	–	2
Разом за блоком 1	20	4	4	12	22	2	–	20
Блок 2. Мистецтво у формуванні професійної ідентичності								
Тема 2.1. Види мистецтва і їхній вплив на професійний розвиток	6	2	–	4	8	2	–	6
Тема 2.2. Естетичне виховання у професійній підготовці	6	2	–	4	6	–	–	6
Тема 2.3. Мистецтво у професійному розвитку	8	2	2	4	4	–	2	2
Тема 2.4. Роль креативності у професійній підготовці	5	–	2	3	6			6
Разом за блоком 2	25	6	4	15	24	2	2	20
Блок 3. Естетика професійного середовища								
Тема 3.1. Естетика повсякденного життя і професії	5	2	–	3	6	2	–	4
Тема 3.2. Естетика робочого простору	6	2	–	4	6	–	–	6
Тема 3.3. Естетика комунікації	8	2	2	4	6	–	2	4
Тема 3.4. Проектування естетичного середовища	6	–	2	4	4			4
Разом за блоком 3	25	6	4	15	24	2	2	18
Блок 4. Практичні аспекти естетичного виміру								
Тема 4.1. Естетика як інструмент професійного успіху	8	2	–	6	7	–	–	7
Тема 4.2. Презентація власних проєктів	8	–	2	6	9	–	2	7
Разом за блоком 4	16	2	2	12	22	–	2	20
Загалом годин	90	18	18	54	90	6	6	78

Під час вивчення навчальної дисципліни передбачено, що здобувачі освіти візьмуть участь у :

- дискусії на тему: «Естетика як складова успішної професійної діяльності»;
- написанні аналітичного есе на тему: «Роль мистецтва у моїй майбутній професії»;
- виконанні проєкту на тему: «Естетика мого професійного середовища»;
- написанні аналітичного есе на тему: «Аналіз професійного середовища відомих фахівців»;
- підготовці та захисті проєкту на тему: «Естетичний вимір моєї професійної діяльності»;
- тренінгах з розвитку естетичної свідомості.
- мистецькі майстер-класи.

Оцінювання результатів навчання

Навчальні досягнення здобувачів освіти оцінюються за модульно-рейтинговою системою, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок. Поточний контроль здійснюється відповідно до графіку виконання завдання. Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумкове оцінювання академічної успішності здобувача у формі *заліку* визначається за 100–бальною шкалою, шкалою ECTS і національною шкалою.

Оцінювання рівня засвоєння навчального матеріалу здобувачами *денної форми здобуття освіти* відбувається на підставі результатів поточної успішності й виконання самостійних завдань упродовж вивчення дисципліни.

Б1 передбачає розгляд 4 тем на 2 лекційних (активна робота на яких оцінюється в 1 бал) та 2 практичних заняттях, кожне з яких оцінюється максимально 5 балами (загалом 12 балів).

Б2 передбачає розгляд 5 тем на 3 лекційних (активна робота на яких оцінюється в 1 бал) та 2 практичних заняттях, кожне з яких оцінюється максимально 5 балами (загалом 13 балів).

Б3 передбачає розгляд 4 тем на 3 лекційних (активна робота на яких оцінюється в 1 бал) та 2 практичних заняттях, кожне з яких оцінюється максимально 5 балами (загалом 13 балів).

Б4 передбачає розгляд 2 тем на 1 лекційних (активна робота на яких оцінюється в 1 бал) та 1 практичних заняттях, кожне з яких оцінюється максимально 5 балами (загалом 6 балів).

Виконання самостійної роботи Б1 дає змогу отримати 7 балів.

Виконання самостійної роботи Б2 дає змогу отримати 8 балів.

Виконання самостійної роботи Б3 дає змогу отримати 8 балів.

Виконання самостійної роботи Б4 дає змогу отримати 7 балів.

Окрім цього, упродовж вивчення курсу, обов'язковим є виконання творчого проєкту та створення кейсу власного саморозвитку по завершенні яких, здобувачі освіти готують звіт та публічну презентацію. Творчий проєкт та кейс власного розвитку оцінюються максимально відповідно в 16 та 10 балів.

Критеріальна система розподілу балів за роботу на практичних заняттях:

– здобувач отримує 5 балів, якщо: знає зміст заняття в повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпно точні та зрозумілі відповіді без будь-яких додаткових запитань; викладає матеріал без помилок і неточностей; змістовно, науково та граматично правильно висловлює свої думки; повно розкриває зміст питання, виявляючи при цьому глибокі знання предмета; вільно виконує практичні завдання різного ступеня складності; переконливо аргументує свою позицію; бере активну участь у наукових дискусіях; оприлюднює інформацію з самостійно опрацьованих джерел;

– здобувач отримує 4 бали, якщо: має ґрунтовні знання, уміє застосовувати їх на практиці, але може допустити деякі неточності, окремі помилки у формулюванні відповідей; змістовно, науково та граматично

правильно висловлює свої думки; виявляє знання і розуміння основних теоретичних положень, але розкриває їх на недостатньо глибокому рівні та допускає незначні помилки з фундаментальних основ дисципліни; демонструє не досить активну позицію під час обговорення тих чи тих проблемних моментів;

– здобувач отримує 3 бали, якщо: знає зміст заняття на задовільному рівні; спроможний обговорювати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою додаткових запитань; виконує завдання, відчуваючи труднощі в простих випадках; неспроможний самостійно викласти думки, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно;

– здобувач отримує 2 бали, якщо: відповідь під час відтворення основного матеріалу за програмою поверхова, фрагментарна, що свідчить про відсутність початкових уявлень про предмет навчання;

– здобувач отримує 1 бал, якщо: відтворює відповідь на питання неповно, непослідовно; не володіє термінологією; словниковий запас дає змогу викласти думки тільки на елементарному рівні; допускає багато мовленнєвих помилок.

– здобувач отримує 0 балів, якщо: відповідає не по суті або відмовляється відповідати.

Підсумковий контроль здійснюється у формі *заліку* – шляхом сумування балів отриманих студентами за різні види робіт протягом семестру і виставленням оцінки за вітчизняною шкалою – «зараховано» або «не зараховано» та за шкалою ЕКТС А (90–100), «відмінно»; В (80–89), С (70–79) «добре»; D (60–69), Е (50–59) «задовільно», FХ, F «незадовільно».

Мінімальна кількість балів для отримання позитивної оцінки – 50 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Денна форма здобуття освіти

ВИД РОБОТИ	ПОТОЧНА РОБОТА										ЗАЛІК
	БЛОК 1		БЛОК 2			БЛОК 3			БЛОК 4		
	Т.1.1	Т.1.2	Т.2.1	Т.2.2	Т.2.3	Т.3.1	Т.3.2	Т.3.3	Т.4.1	Т.4.2	
Лекційні заняття	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	100
Практичні заняття	5	5	-	5	5	-	5	5	-	5	
	7		8			8			7		
Самостійна робота	Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування		Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування			Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування			Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування		
	Творчий проєкт – 16 Кейс власного саморозвитку – 10										
Разом за блок	19		21			21			13		

*Максимально по 1 балу за кожне лекційне заняття

*Максимально по 5 балів за кожне практичне заняття

Заочна форма здобуття освіти

ВИД РОБОТИ	ПОТОЧНА РОБОТА										ЗАЛІК
	БЛОК 1		БЛОК 2			БЛОК 3			БЛОК 4		
	Т. 1.1	Т.1.2	Т.2.1	Т.2.2	Т.2.3	Т.3.1	Т.3.2	Т.3.3	Т.4.1	Т.4.2	
Лекційні	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	100

заняття										
Практичні заняття	-	-	-	-	5	-	-	5	-	5
Самостійна робота	10		9		9		10			
	Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування		Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування		Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування		Індивідуальна письмова робота; формувальне тестування			
	Творчий проєкт – 24 Кейс власного саморозвитку – 20									
Разом за блок	11		15		15		15			

*Максимально по 1 балу за кожне лекційне заняття

*Максимально по 5 балів за кожне практичне заняття

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Естетика : навчальний посібник / за ред. Л. Б. Мартиненко. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 137 с.
2. Етика та естетика : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 204 с.
3. Культура України: тезаурус і персоналії : за ред. Л. В. Анучиної, О. В. Уманець, О. А. Стасевської. Харків : Право, 2019. 272 с.
4. Левчук Л. Т., Панченко В. І. Оніщенко О. І., Кучерюк Д. Ю. Естетика : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 520 с.
5. Левчук Л. Українська естетика: традиції та сучасний стан. Київ : Вища школа, 2011. 430 с.
6. Уварова Т. І. Естетика. Херсон : ОЛІ-плюс, 2020. 319 с.

Додаткова література

1. Голод І. В., Козак І. В., Кравченко Я. О. Українське образотворче мистецтво: імена, життєписи, твори XI–XXI ст. Харків: Факт, 2013. 720 с.
2. Енциклопедія постмодернізму. За ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора. Пер. з англ. В. Шовкун. Київ : Основи, 2003. 503 с.
3. Етика та естетика : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 204 с.
4. Ковалів Ю. Історія української літератури : кін. XIX – поч. XXI ст. Київ : Альма-матер, 2021. 592 с.
5. Корній Л. Історія української музики від давнини до початку XX століття : монографія. Київ : Музична Україна, 2018. 364 с.
6. Мурашкін М. Г. Естетика і символологія : монографія. Дніпро : Моноліт, 2020. 238 с. 282 Рекомендована література
7. Сердюк О. В., Уманець О. В., Слюсаренко Т. О. Українська музична культура: від джерел до сьогодення : навчальна монографія. Харків : Основа, 2002. 400 с.
8. Скляренко Г. Я. Сучасне мистецтво України: портрети художників. Київ : Huss, 2018. 472 с.
9. Скляренко Г. Я. Українські художники: з відлиги до незалежності. У 2-х книгах. Книга друга. Київ : Huss, 2020. 304 с.
10. Ткачук М. П. Українська література XX століття. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 608 с.
11. Уманець О. В. Музична культура України другої половини XX століття : навчальний посібник. Харків : Регіон-інформ, 2003. 192 с.
12. Фартінг С. Історія мистецтві від найдавніших часів до сьогодення. Харків : Vivat. Pelican, 2019. 576 с.

Висновки до розділу 2

Аналіз проведеної дослідницької роботи свідчить про те, що в умовах наповнення освітнього процесу національними та кроскультурними цінностями актуальною є проблема комплексної реалізації завдань естетичного виховання здобувачів освіти та формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

У закладах вищої освіти фахова підготовка майбутніх фахівців має передбачати формування здатності особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагненні й умінні будувати своє життя за законами краси, тобто формуванні їх естетичної культури.

Вивчення початкового рівня сформованості естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, дозволяє стверджувати, що процес фахової підготовки у закладі вищої освіти, на наш погляд, передбачає реалізацію теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, а також потребує оновлення змісту фахової підготовки через впровадження нових спецкурсів, варіативних дисциплін, удосконалення виробничих педагогічних практик тощо. Це спонукало нас до розробки робочої програми варіативної дисципліни «», яку здобувачі освіти можуть вивчати за власним вибором, реалізуючи індивідуальну освітню траєкторію і яка сприяє формуванню естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

ВИСНОВКИ

У духовній сфері суспільства останні десятиліття спостерігаються негативні тенденції, пов'язані зі зниженням культурного рівня призвели до зниження культурного рівня, поступової втрати моральних та естетичних цінностей. Тому естетичне виховання у закладі вищої освіти має бути спрямоване на формування естетичної культури, яка є невід'ємною частиною формування загальної і професійної культури особистості сучасного фахівця.

Реалізовані завдання й мета дослідження дали підстави сформулювати низку висновків:

1. Здійснено аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та розкрито сутність базових понять дослідження: «культура», «естетика», «естетична культура», «естетичне виховання».

Естетичне виховання – педагогічна діяльність, що спрямована на формування здатності особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя та діяльність за законами краси.

Естетична культура – сформованість у людини естетичних знань, інтересів, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, наявність потреби вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу.

На підставі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження нами визначено компоненти естетичної культури, як-от: змістовий, інтелектуальний, емоційний, вольовий, а також критерії, показники сформованості естетичної культури та рівні сформованості естетичної культури особистості.

2. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, як-от : оновлення змісту, методик, технологій навчання на засадах інтеграції знань та спрямування їх на

формування естетичної культури; поєднання традиційних форм, методів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, що базуються на тісній співпраці викладачів зі студентами і спрямовані на їх самовдосконалення та творчу самореалізацію; усвідомлення куратором групи необхідності формування естетичної культури здобувачів освіти та грамотний відбір форм, методів та засобів її формування в позааудиторній роботі; естетизація оточуючого здобувачів освіти освітнього середовища; створення ситуації успіху кожному здобувачу освіти та комфортного освітнього середовища.

3. Здійснено вивчення стану проблеми формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки у практиці роботи закладу вищої освіти.

Вивчення початкового рівня формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки, дозволяє стверджувати, що процес підготовки у закладі вищої освіти, на наш погляд, потребує певних змін в оновленні змісту педагогічної підготовки через впровадження нових спецкурсів, варіативних дисциплін, удосконалення виробничих педагогічних практик тощо.

4. Нами було запропоновано до вивчення варіативну дисципліну «», що спрямована на формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки та розроблена її робоча програма.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування естетичної культури студентів у системі фахової підготовки. Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні можливостей дистанційного навчання у формуванні естетичної культури студентів у системі фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г.О. Теоретико-методичні засади гуманізації освіти (психолого-педагогічний аспект). *Шляхи та проблеми входження освіти України у світовий освітній простір*. Вінниця: Універсум-Вінниця, 1999. С. 8–85.
2. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL: <http://ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html> (дата звернення: 29.12.2020).
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід в освіті: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*: Бібліотека освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 47–49.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ: ВТФ «Перун», 2009. 1728 с.
6. Вітвицька С. С. Естетичне виховання майбутнього вчителя в контексті ідей В.О. Сухомлинського. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 142–150.
7. Волкова Н. М. Педагогіка. Посібник. Київ : «Академія», 2002. 576 с.
8. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Вища школа, 2001. 546 с.
9. Дем'янчук О.Н. Формування музично-естетичних інтересів учнів загальноосвітньої школи. Київ, 1995. 37 с.
10. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
11. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). URL :

https://portal.prolisok.org/osvita_ukraine_xxi.html

12. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / уклад. Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 179 с.

13. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; підгот.: Н. М. Авшанюк та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.

14. Зязюн Л. І. Гуманістична парадигма освіти і виховання. *Вища школа України*. 2002. № 3. С. 111–113.

15. Кириченко Л. Формування естетичної культури як складової соціально-гуманітарної підготовки сучасної студентської молоді. URL : <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/10-1.pdf>

16. Клименченко С.Д. Психолого-педагогічні аспекти естетичного виховання майбутнього педагога. *Журнал практичного психолога*. 2005. № 11. С. 119–126.

17. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачева С. Е.; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

18. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Наказ № 151/11 від 25.02.2004 р. МОН АПНУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

19. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури / М. М. Корінний, Г. Г. Потапов, В. Ф. Шевченко. Київ : ВД «Україна», 2000. 182 с.

20. Красовський О.О. Інноваційні технології формування художньої культури майбутнього педагога. *Вісник ЖДУ ім. І. Франка*. 2005. Вип. 24. С. 85-88.

21. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття. *Педагогіка і психологія*. № 1 (XXXVIII). 2003. С. 3–12.

22. Кузь В. Г. Нова освітня парадигма – нові освітні технології.

Педагогіка і психологія. 2011. № 2 (71). С. 12–18.

23. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.

24. Лісова С. В. (2010). Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного Університету*, Вип. 50, с. 60–63.

25. Мазоха Д.С., Опанасенко Н.І. Педагогіка: Навч. посібник. Київ, Центр навчальної літератури, 2005. 232 с.

26. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ: «Граніна», 1999. 350 с.

27. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. *Освіта*. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

28. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р.; за заг. ред. Грищенка М. 2016. 40 с.

29. Ольхова Н.В. Формування світоглядної культури студентів у навчально-виховному середовищі університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2013. 200 с.

30. Освітні технології: навч-метод. пос. / за ред. О.М. Пехоти та ін. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.

31. Отич О.М. Особливості художньо-естетичного розвитку особистості у системі професійної освіти. *Професійно-художня освіта України*: зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова), В. О. Радкевич, Р. Т. Шмагалю та ін. Черкаси, 2005. Вип. III. С. 25-34.

32. Папушина В.А. Зміст естетичної культури особистості. *Педагогічні науки*: збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2017. Вип. LXXVIII. Том 2. С. 31-37.

33. Папушина В. Концепція формування естетичної культури майбутніх учителів української мови і літератури в процесі професійної підготовки. URL :

<https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/408>

34. Папушина В.А. Основні етапи процесу формування естетичної культури студентів ВНЗ. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. 2016. № 3. С. 68-76.

35. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.

36. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.

37. Про освіту : Закон України, док. No 2145-VIII, чинний, поточна редакція від 04.01.2024. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

38. Про вищу освіту : Закон України, док. No 1556-VII, чинний, поточна редакція від 17.11.2024. База даних «Законодавство України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

39. Положення про куратора академічної групи Криворізького державного педагогічного університету. URL : <https://drive.google.com/file/d/1iBjUZfj3Ncd4bJ9qU5-1l68fLJ9uIFn7/view>

40. Пометун О. М. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. Київ : АПН, 2002. 136 с.

41. Пометун О. Нова українська школа – перехід до нової парадигми освіти. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731932/1/Пометун_3б_конф_ГО_МА_СОНК_22-24.02.22.pdf

42. Пометун О. Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ: «А.С.К.», 2005. 192 с.

43. Сідорова І.С. Формування естетичної культури студентів педагогічних університетів у позааудиторній художній діяльності: дис канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2013. 200 с.

44. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

45. Смерж Л. О. Естетика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 333 с.
46. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології та педагогіки. Посібник. Київ. Академвидав. 2003. 502 с.
47. Сотська Г. Сутність поняття «естетична культура вчителя»: теоретичний аспект. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 7. С. 28-31.
48. Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 457 с.
49. Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. *Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології*. Київ: МАУП, 2005. 123 с.
50. Токарева А.В. Інтегративне навчання як один із перспективних напрямів розвитку сучасної вищої освіти. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 184-187.
51. Томашевський В. Педагогічні умови формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 76-81.
52. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
53. Федь А.М. Естетичний світ педагога: монографія. Слов'янськ : ПП «Канцлер», 2005. 300 с.
54. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 454 с.
55. Формування естетичного досвіду вчителя: моногр. зб. / наук. ред. і упоряд. Н.І. Бутенко. Херсон, 1996. 68 с.

56. Хоменко А. В. Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки*. 2015. Вип. 2(64) С. 61-69.
57. Шевченко Г. П., Антоненко Т. Л., Бєлих О. С., Зеленов Є. А., Карпенко І. М., Крсек О. Є., Рашидова, С. С., Рашидов С. Ф., Фунтікова Н. В., Шайкіна О. О. (2013). Духовно-культурні цінності виховання людини (монографія). Луганськ. 2013.
58. Щербина С. М. Використання інноваційних форм навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих наук. *Перспективи та інновації науки, Серія «Педагогіка»* Вип. № 14(32), 2023. С. 528 – 539.
59. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібник. Київ: ДП «ВД «Персонал», 2011. 70 с.
60. Якименко С.І. Формування естетичної культури майбутнього вчителя засобами мистецтва. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Сер. 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2008. Вип. 9 (19). С. 155-158.
61. Dutton D. Aesthetics and Evolutionary Psychology. *The Oxford Handbook of Aesthetics*. New York: Oxford University Press, 2003. P. 212-234.
62. Efland A.D. Art and Cognition: Integrating the Visual Arts in the Curriculum. New York: Teachers College Press, Columbia University, 2002. 201 p.